

СТУДЕНТ ЖАСТАРДЫҢ ҚАУІПТІЛІК ТУРАЛЫ ТҮСІНІГІНЕ БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ЫҚПАЛЫ

Көптәу Қараиаш Нұржанқызы,
магистрант,

Ғылыми жетекші: *Утегенова Б.М.,*
пед. ғыл. кандидаты, профессор,

А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ.

Аннотация

Мақалада қазіргі таңда өзекті мәселелердің бірі – бұқаралық ақпарат құралдарының студент жастарға ықпалы қарастырылған. Соның ішінде, бұқаралық ақпарат құралдарының студенттердің қауіптілік түсінігіне ықпалы зерделенді.

Түйінді сөздер: Бұқаралық ақпарат құралдары, студент жастар, қауіптілік, жаңалықтар, қорқыныш.

Аннотация

В статье рассматривается одна из актуальных на сегодняшний день проблем – влияние средств массовой информации на студенческую молодежь. В частности, изучено влияние средств массовой информации на представление об опасности у студентов.

Ключевые слова: Средства массовой информации, студенческая молодежь, опасность, новости, страх.

Abstract

The article examines one of the most pressing problems today – the influence of the media on student youth. In particular, the influence of media on the concept of the danger of students was studied.

Keywords: Media, student youth, danger, news, fear.

Қазіргі қоғамның маңызды сипаттамаларының бірі – технологиялық мүмкіндіктер мен бұқаралық ақпарат құралдарының әсер ету аясының кеңеюі. Бұқаралық ақпарат құралдарының қызметі бүгінгі күні ғылыми қоғамдастық пен қалың жұртшылық белсенді талқылайтын тақырыптардың бірі болып табылады. Өйткені олар адамның әлемге, қоғамға деген көзқарасын қалыптастыруға немесе өзгертуге ықпалын тигізеді.

Қазіргі заманғы бұқаралық ақпарат құралдарының (бұдан әрі – БАҚ) жас студенттерге әсер ету фактісі ерекше алаңдаушылық туғызады. Қазіргі жастар алдыңғы ұрпақтар өміріне ұқсамайтын әлемде өсіп келеді. Қазіргі жастар бұрынғыдан да көп байланыс түрлеріне қол жеткізе алады. Студент жастар – бұл БАҚ-ты барынша пайдаланатын және әртүрлі мазмұндағы ақпаратты жинайтын әлеуметтік топ. Себебі жастар өте ізденімпаз және тек өз қалаларында ғана емес, бүкіл әлемде болып жатқан барлық оқиғалардан хабардар болғысы келеді. Жастар ақпаратқа қызығушылық танытады және бұл факт.

БАҚ жүйесі – бұл бірыңғай міндетке бағынатын бұқаралық ақпарат құралдарын тұтастыққа біріктіру. БАҚ жүйесі ақпаратты аудиторияға жеткізу және оған белгілі бір әрекеттер арқылы әсер ету болып табылады. Бұқаралық ақпарат құралдарының жүйесі біртіндеп дамыды: басында газеттер мен журналдар болды, ХІХ ғасырда оларға ақпараттық қызметтер, ал ХХ ғасырда радиостанциялар, теледидар студиялары және Интернет қосылды [1, 117б.]. Интернетте жүздеген түрлі газеттер, радио және теледидар арналары орналастырылған, осылайша жаһандық аудиторияға шексіз қолжетімді.

Жылдам прогресс дәуірінде, бірнеше жыл ішінде ақпарат көлемі екі есе көбейген кезде, жаңа жоғары жылдамдықты және көлемді электронды тасымалдаушылардың пайда болуымен шекаралар жойылып, бірыңғай ақпараттық кеңістік қалыптасып жатыр. Бүгінгі таңда ақпарат Жер шарының бір ұшынан екіншісіне нақты уақытта түсуі мүмкін. Жаһандану және ақпараттандыру дәуірі келді. БАҚ қол жетімділігі мен алуан түрлілігіне байланысты кең мүмкіндіктерге ие. Олар басқа факторлармен қатар білім, әдеттер, құндылықтар, мотивтер және жалпы дүниетаным сияқты қоғамдық пікірді,

көңіл-күйді, дәстүрлерді қалыптастыруда маңызды орын алады. БАҚ ықпалы адамның санасы мн сезімдеріне әсер ету арқылы жүзеге асады.

БАҚ хабарлары аудиторияны жекелеген әлеуметтік қауымдастықтардың өмірі туралы және сыртқы әлемдегі оқиғалар туралы, оның ішінде алушылардың жеке әлеуметтік тәжірибесінен тыс қалатындар туралы ақпараттандырудың негізгі көздерінің бірі болып табылады, бұл олардың әлеуметтік бағдарлану мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Тұрақты ақпараттық байланыссыз адамды және оның қалыпты өмірін толықтай дамыту мүмкін еместігі анық. Психика мен санаға әсер ету мүмкіндігі ақпараттың ажырамас қасиеті болып табылады. Ақпарат адам өмірінің негізінде жатыр және осылайша адамды тұлға ретінде қалыптастырады. Ақпараттың (адамға қатысты) негізгі қасиеті – естің мазмұнына айналу, яғни ойға, білімге, білікке, дағдыға айнала отырып, психикалық процестерге дербес қатысу [2, 33 б.].

Бұқаралық ақпарат құралдарының эмоцияға әсерін зерттейтін психологтар жасы үлкен адамдармен салыстырғанда жастарда теледидар контентін көру кезінде қорқыныш пен алаңдаушылықты бастан өткеруге ұмтылу үрдісін атап өтеді. М.Цукерман бұл құбылысты «әсерлерді іздеу» деп атады [3]. Адам күшті әсерлер мен тәжірибелердің жаңа түрін іздейді, ал БАҚ (теледидар, интернет) – қауіпті сезінудің қауіпсіз әдісі. Сондықтан да қорқынышты фильмдер, экстремалды спорт түрлері туралы бағдарламалар мен жаңалықтар шығарылымдары өте танымал.

Күн сайын дерлік бұқаралық ақпарат құралдары кісі өлтіру, тонау, зорлау, қылмыстық құқық бұзушылықтар, катастрофалар және т.б туралы хабарлайды. Көбінесе бұл хабарламалар осы ақпаратты тұтынушыларға теріс әсер ететін, қорқыныш пен қауіптілік тудыратын қосымша мәліметтермен беріледі. Әртүрлі қауіптілік көріністері туралы хабарларды жиі көріп жүрген адамдарда болашаққа, өз өмірлеріне және жақындарының өміріне деген алаңдаушылық, қорқыныш сезімдерін туындайды.

Қауіптілік ұғымы, бір жағынан, адамға қауіп төндіретін нақты әлемнің объектілері мен оқиғаларын, екінші жағынан, субъект жасаған психологиялық шындықты сипаттайды. Қауіптердің жіктелуінің бірі оларды пайда болу көзімен ажыратады. Қауіп адамдардан, айтарлықтай энергияға ие техникалық жүйелерден, қоршаған ортаның химиялық немесе биологиялық белсенді компоненттерінен, ақпараттық көздерден және т.б. туындауы мүмкін.

Қауіптілік – адамдарға әсер ететін, материалдық зиян келтіретін, қоршаған ортаға зиянды әсер ететін құбылыстар мен процестердің пайда болуы мүмкін жағдай [4]. Сөздің кең мағынасында қауіптілік дегеніміз – объектіге жағымсыз қасиеттер мен даму динамикасын бере алатын, оның қасиеттерін, жұмыс нәтижелерін нашарлататын объектіге (ағзаға, құрылғыға, ұйымға) жағымсыз (теріс) әсер ету қаупі.

Дж.Кантордың айтуы бойынша, нақты өмірде қорқыныш медиа мазмұнында көрінетін үш түрткі қоздырғыштан туындайды. Оларға мыналар жатады: 1) әр түрлі қауіптер мен жарақаттар; 2) табиғи формалардың бұрмалануы; 3) басқа адамдардың тәжірибесі арқылы қауіп пен қорқынышты қабылдау. [5, 244 б.]

Зерттеуге 19 бен 22 жас аралығындағы 35 студент жастар қатысты. Зерттеу барысында студенттердің дүниетанымындағы қауіптілік туралы түсінігі және оған жаңалықтардың ықпалы тексерілді.

Сакс-Левидің «Аяқталмаған сөйлемдер» тестінен қорқыныш пен қауіптілікке деген көзқарасын сипаттайтын блок негізінде барлығы 20 сөйлем жасалды. «Аяқталмаған сөйлемдер» әдісі қауіптілікті қабылдаудың эмоционалды-когнитивті компоненттерін байыпты сипаттау үшін қолданылды.

Толтырылған бланктерді талдау мазмұнның мағыналық бірліктерін бастапқы талдау және олардың пайда болу жиілігін санау арқылы жүзеге асырылды.

Қауіптілік түсінігінің эмоционалды компонентінің сипаттамаларын анықтауға бағытталған ұсыныстардың аяқталуы қорқыныш пен мазасыздықтың субъективті

айырмашылығын анықтады. (Қорқынышқа қатысты 17 жауап белгілі бір қауіпті көрсетті) Мысалы: «жол апатын көргенде», «соғыс басталса», «жақын адамдарды жоғалту» және т.с.с жауаптар. Біріншіден, қауіпті мазасыздықпен салыстырғанда – мазасыздыққа байланысты жағдайлар көбінесе бұлыңғыр болып көрінді. Екіншіден, мазасыздық қауіпті жағдайдың ұзақ перспективасымен, күтумен байланысты. Үшіншіден, жеке санадағы мазасыздық көбінесе түсінбеушілік жағдайымен байланысты (12 жауап). Мысалы: «ештеңе анық емес болған кезде», «қандай да бір мәселенің шешімін таба алмасам», «Мен не болып жатқанын түсінбесем».

Қауіп түсінігінің танымдық компонентіне байланысты сөйлемдер блогының нәтижелері қауіпті деп саналатын жағдайлар мен қорқыныш тудыратын жағдайлар сәйкес келетінін көрсетті. Бұл блокта жауаптардың арасында әртүрлі жағдайлар болды: катастрофалар (12 жауап), табиғи апаттар (8 жауап), жол апаттары (15 жауап). Респонденттердің қауіпті жағдайларға байланысты туындайтын ойлары «қауіпті жағдайда болмау» (14 жауап) немесе «үрейленемін» (11 жауап) деген жауаптар төңірегінде шоғырланған, сонымен қатар қауіпті жағдайлар жақын адамдар туралы ойларды тудырады (12 Жауап).

Жаңалықтар бағдарламаларын қарағанда туындайтын эмоцияларды сипаттайтын ұсыныстар тобының жауаптары теріс эмоциялардың басым екендігін көрсетеді. 18 респондент «мазасыздықты сезінемін», «аландаушылық» деп жазды. 3-адам «арнаны тез ауыстыруға» тырысады, 9 жауап түсініспеушілік сезімінің пайда болуын сипаттайды. 15 адам жаңалықтардан зардап шеккен кейіпкерлерге жанашырлық танытатынын, ал әлеуметтік нормаларды бұзған адамдарға деген сезімдері: түсінбеушілік (11 жауап), қорқыныш (12 жауап), айыптау (9 жауап) тудыратынын жазды.

Жаңалықтар шығарылымдары және оларды бағалау туралы ойлауды білдіретін ұсыныстар бойынша қауіпті бағалайтын бірқатар қасиеттер пайда болды. Мысалы, жақындық: (23 жауап) «бұл маған әсер етуі мүмкін бе», «егер өз елімізде болған оқиға», «оқиғалар жақын жерде болған кезде» әсер етеді. Сондай-ақ қарқындылық қасиеті (12 жауап): «жаңалықтардың көбісі соңғы оқиғалар туралы», «маңызды оқиғалар туралы». Сонымен қатар, ақпараттың сипаттамалары көрінді: сенімділік (13 жауап), дәлелділік (11 жауап). Бірақ жаңалықтардан аулақ болуды көрсететін жауаптар да болды (8 жауап): «Мен ештеңе туралы ойламаймын», «Мен басқа нәрсе туралы ойлаймын».

Ұсыныстардың тағы бір блогы қауіптілік ұғымына қарама-қайшы қауіпсіздік түсінігін ашуға бағытталған. Респонденттердің көпшілігі (29 жауап) өздерін отбасыларының немесе жақын достары қоршауында қауіпсіз сезінетінін көрсетті. Ең жиі кездесетін жауаптар: «мен өзіме сенімді болған кезде», «Егер мен жағдайды нақты басқара алсам», «мен өзі үйімде болға кезде».

Жаңалықтардағы қауіпсіздік түсінігіне келетін болсақ, респонденттердің жартысына жуығы (19 жауап) жаңалықтарда қауіпті жағдайдың қалай жойылғанын көрсететін ақпарат болуы керек деп мәлімдеді. Мысалы: «олар кенеттен өрт болған жағдайда қалай әрекет ету керектігін айтады», «қауіпті жағдайды шешу жолдары», «қылмысқа қарсы күрес шаралары көрінеді» және т.б. 17 респондент жаңалықтар құрамына бейтарап немесе жағымды сюжеттерді қосар еді. Мысалы, «спорт, жануарлар әлемі, мәдениет туралы көбірек хабарламалар». Мұндай хабарламалардың мазмұны олардың қауіпсіздік сезімін қалыптастырады.

Бұл нәтижелер жаңалықтардың ұсынылу тәсілі олардың көрермендерге әсеріне айтарлықтай әсер ететіндігін көрсетеді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, қауіптілік сюжеттері бар БАҚ жаңалықтары студент жастардың бойларында қауіптілік, мазасыздық, қорқыныш сезімдерін тудырады.

Қорытындылай келе, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету және жаңалықтар бағдарламаларының теріс әсерін болдырмау үшін оларды жасау кезінде түзету жүргізу қажет екенін атап өтеміз. Жаңалық сюжеттерін ұсыну оқиғалар туралы ақпаратты,

сондай-ақ жағымсыз және жағымды эмоцияларды қамтуы керек, сонымен бірге оқиғаларды бақылау сезімін арттыруға, қауіпті жағдайды қалай жеңуге болатындығы туралы айтуға баса назар аудару керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Марков А.А., Молчанова О.И., Полякова Н.В. Бұқаралық ақпарат құралдарының теориясы мен практикасы // Оқулық / А.А.Марковтың жалпы редакциясымен. – М.: ИНФРА-М, 2014. – 252 б.
2. Манойло А.В. Ерекше жағдайлардағы мемлекеттік ақпараттық саясат: монография. – М.: МИФИ, – 2003. – 388 б.
3. Zuckerman M. Sensation Seeking the endogenous deficit theory of drug abuse // National Institute on Drug Abuse: Research Monograph Series. Mono 74. – 1986. P.59-70.
4. Маршалл В.Химиялық өндірістің негізгі қауіптері. –М.: Мир, – 1989. – 672 б.
5. Брайант Дж., Томпсон С.Основы воздействия СМИ.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом "Вильяме", 2004. – 432 с.

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО- КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ШКОЛЕ

Кужагильдина Салтанат Муратовна,
педагог- психолог,
Абдиева Гульжан Курмангалиевна,
учитель биологии,
Идрисова Жамиля Жантасовна,
учитель географии,

КГУ «Карагайлинская общеобразовательная школа
отдела образования Алтынсаринского района»

Аннотация

Бұл жұмыс білім беруде қолданылатын ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) сипаттамасы болып табылады. Білім беру процесіне АКТ енгізу арқылы шешілетін міндеттер баяндалған. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану сабақтада, жана материалды түсіндіруде де, уақытты үнемдейді жаңа тәсілдерді іздеуге мұғалімдерді шабыттандырады оқытуда мұғалімнің кәсіби өсуімен құзыреттілігін ынталандырады ата-аналарды өнімсіз күнделікті жұмыстан босатады. Мұғалімнің жұмысында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану оқытудың оң мотивациясын арттырады, сәйкесінше, білім мен оқу үлгерімінің сапасы артады, оның тиімді жағы артады. Оқытудың осы түрін танымдету нәтижесінде қажетті білім алудың артықшылықтары мен кемшіліктері келтірілген.

Мақсаты: ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана отырып, оқыту барысының тиімділігін арттыру мүмкіндігін зерделеу болып табылады.

Түйінді сөздер: ақпарат, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, дүниежүзілік желі, электрондық ресурстар.

Аннотация

Данная работа является описанием информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) используемых в образовании. Изложены задачи, решаемые с помощью введения ИКТ в образовательный процесс. Применение информационно-коммуникационных технологий экономит время как на уроке, при разъяснении нового материала, так и при подготовке к нему, вдохновляет учителей на поиск новых подходов к обучению, стимулирует профессиональный рост учителя и компетентность родителей, освобождает от малопродуктивного обычного труда. Использование информационно-коммуникационных технологий в работе учителя увеличивает положительную мотивацию обучения, соответственно, вместе с этим приходит рост качества знаний и успеваемости, повышается его эффективная сторона. Вследствие популяризации данного вида технологий в обучении приведены достоинства и недостатки в получении необходимых знаний.

Целью является изучение возможности повышения эффективности хода обучения с применением информационно-коммуникационных технологий.